

Dicranella riparia

Nordlig jordmossa

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** Dicranales, **Familj:** Dicranaceae, **Släkte:** *Dicranella* (jordmossor), **Art:** *Dicranella riparia* - nordlig jordmossa (Lindb. ex H.Lindb.) Mårtensson & Nyholm **Synonymer:** *Dicranella riparia* (H. Lindb.) Mårt. & Nyh., *Oncophorus riparius* H.Lindb., *Kiaeria riparia* (H.Lindb.) M.F.V.Corley, *Kiaeria starkei* var. *riparia* (H.Lindb.) I.Hagen

Kännetecken

Nordlig jordmossa är en liten, samkönad art som bildar upp till 2 cm höga, upprätta, gröna skott. Ofta växer många skott tätt tillsammans. Honbladen har en tydligt stjätkomfattande bas, medan övriga blad är smalt syllika och ej stjätkomfattande. Nerven är smal men tydlig. Bladspetsen är syllik, vass och kraftigt tandad. Bladcellerna är i övre delen av bladet kort rektangulära eller kvadratiska. Kapseln är svagt böjd och asymmetrisk, och den har en tydlig struma. Kapselskaftet är rött. Groddkorn är inte kända.

Arten känns lättast igen på de svagt böjda kapslarna med en tydlig struma. Den kan förväxlas med myrsmaragdmossa *D. cerviculata* som har blad med bredare, kraftigare nerv och mer långsmala celler.

Utbredning och status

Arten är mycket sällsynt; den är funnen på endast ett femtontal lokaler i världen, varav drygt hälften finns i de svenska och norska fjällen. Den är även rapporterad från Ryssland och Grönland.

Nordlig jordmossa har i Sverige hittats i både Lule och Torne lappmarker. Första gången arten hittades i Sverige var 1902 vid Rapaälven i Sarek i Lule lappmark. Under 1980-talet hittades den på en ny lokal och 1993 på ytterligare en i Sareks nationalpark. Arten kan vara förbisedd p.g.a. dels dess ringa storlek, dels dess specifika miljökrav i fjällen. Trots det är det anmärkningsvärt att den inte hittats på fler platser i världen. I Norge är nordlig jordmossa rödlistad och den finns med på den europeiska rödlistan.

Ekologi

Nordlig jordmossa växer på fuktig svämsand vid vattendrag i exponerade lägen i fjällen. Den är konkurrenssvag och troligen beroende av översvämning och överlagring av sand. Den växer tillsammans med andra konkurrenssvaga arter som fjälltrådmossa *Cephalozia bicuspidata* subsp. *ambigua*, trådrostmossa *Marsupella boeckii*, spärrknölmossa *Oncophorus wahlenbergii*, nordlig skapania *Scapania hyperborea* och lappskapania *S. obcordata*.

På en av de nya lokalerna i Sarek växte nordlig jordmossa i svämsand i en liten sandurbildning. Miljön var mycket artrik. Sammanlagt hittades 10 arter inom en yta av bara 1 cm². Troligen bidrar den ständiga nytillförseln av sediment till att inte någon av arterna får någon möjlighet att konkurrera ut de andra. Förutom ovanstående följearter växte också här spärrknölmossa *Oncophorus wahlenbergii* och hedbjörnmossa *Polytrichum hyperboreum*.

Hot

Då arten förekommer på mycket få lokaler utgör slumpfaktorer i sig ett hot. Dessutom kan exploatering vara ett potentiellt hot.

Åtgärder

Nordlig jordmossa bör eftersökas dels på de gamla lokalerna i Abiskotrakten, och dels på andra för arten tänkbara växtplatser.

Övrigt

Utländska namn - NO: Breggrøftemose.

Etymologi: riparius (lat.) = strand-, som växer på stränder; ripa (lat.) = strand; suffixet -arius (lat.).

Uttal: [Dikranélla ripária]

KEY FACTS Shoots erect, up to 2 cm high, green, growing in patches rather than forming well-defined tufts. Apex very slender, sharp-pointed, and strongly dentate. Perichaetial leaves with distinctly sheathing leaf bases. Monoicous. Capsule slightly curved, asymmetrical, distinctly strumose. Seta red. Gemmae unknown. - Found in the Scandes growing on moist running sand by streams in exposed situations. A weak competitor, and hence probably dependent on flooding and superposition of new sand.

Litteratur

- Arnell, H. W. & Jensen, C. 1910. Die Moose des Sarekgebietes. Naturwissenschaftliche *Untersuchungen des Sarekgebirges in Schwedisch-Lappland*. Bd. III. Stockholm.
- Crundwell, A. & Nyholm, E. 1968. New records of Scandinavian bryophytes. *Svensk Bot. Tidskr.* 62: 497-500.
- Frivoll, A. A. & Blom, H. 1993. Trua moser i Norge med Svalbard; raud liste. *NINA Utredning* 42: 1-55.
- Lindberg, H. 1900. Trenne för den finska floran nya arter (pp. 28-29); latinsk diagnos i 'Übersicht der wichtigeren Mitteilungen', p. 200. *Medd. Soc. Fauna et Flora Fenn.* XXIV. Helsingfors.
- Molenaar, J. G. DE 1974. *Dicranella riparia* New to Greenland. *The Bryologist* 77: 236-238.
- Mårtensson, O. 1956. Bryophytes of the Torneträsk Area, Northern Swedish Lapland. II Musci. *Kungliga Svenska Vetenskapsakademiens Avhandlingar i Naturskyddsärenden* 14.
- Mårtensson, O. & Tufvesson-Nyholm, E. 1954. Bryologiska notiser, III. *Dicranella riparia* (H. Lindb.) Mårt. et Nyh. n. comb. *Bot. Not.* 107: 183-185.
- Nyholm, E. 1987. Illustrated flora of Nordic mosses. Fasc. 1. Nordisk Bryologisk Förening, Köpenhamn och Lund.
- Weibull, H. 2006. *Dicranella riparia* nordlig jordmossa s. 330-331. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. [AJ 6-23], Bladmossor. Sköldmossor - blåmossor : Bryophyta : Buxbaumia - Leucobryum. Artdatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala.

Författare

Henrik Weibull 1997. Rev. Henrik Weibull 2006. Uppdaterad 2010, 2016.